

Ursula Burkhardová

„Honza silák“ a čtyři živly

Působení živlů a elementárních bytostí na cestě člověka, který se stává králem, ukazuje pohádka bratří Grimmů *Honza silák**. Jako malé dítě Honzu spolu s jeho matkou zajmou loupežníci a zavřou je ve své temné jeskyni. Loupežníci sbírají poklady, které násilím berou druhým lidem, cpou se až k prasknutí, opíjejí se a využívají svou moc. Jsou to kovaní materialisté. Ženu unesli proto, aby jim obstarávala domácnost a sloužila jim. Honza vyrůstá v nitru země v temnotě, nezažívá nic z krásy přírody a je vystaven jednostrannému vlivu. Proti tomu působí jeho matka pomocí příběhů, které mu vypráví, a vsazuje do jeho duše semínko lidskosti. V nitru země Honza vyrostе a získá sílu a násilím sebe i svou matku osvobodí z moci loupežníků. Společně se vracejí domů k otci. V harmonickém prostředí rodičů jsou jednostranné síly siláka Honzy zpočátku ničivé. Honza rozbije otcův domek, potom ale pomůže postavit nový a svým rodičům obstará pole a dobytek.

Nato odchází s kyjem těžkým jako centnýř do dalekého světa. Těžký kyj ho táhne zpět do temnoty

* V něm. orig. *Der starke Hans*; česká jména postav byla převzata z české verze pohádky, přeložené a přeuvyprávěné Jitkou Martinákovou/Janečkovou, www.pohadky.org. (Pozn. překl.)

lesa, kde se spřátelí se dvěma lesními tovaryši: s Jedlívrtilem, který z největších jedlí stáčí provázky jako z vrbových proutků, a s Kámentloukem, který bez námahy rozbíjí skály na kusy. Tři tovaryši se usadí v osamělém zámku. Jeden musí vždycky zůstat doma a vařit, ostatní loví v lese. Při vaření, tedy ve styku s ohněm, prožívají tři tovaryši jednostranně spoutaní se zemí pomíjivost svých iluzí a zjišťují, že ne všeho lze dosáhnout silou. Každého při jeho domácí práci navštíví trpaslík, který si žádá vařené maso. Jedlívrtíl a Kámentlouk mu nechtějí nic dát a chtějí ho vyhnat. On je však mnohem silnější zemský duch v malé postavě a siláky ztluče, což je pro ně nová zkušenost. Honza pocítí s trpaslíkem soucit, dá mu maso, poté ho však napomene, protože chce čím dál víc. Dá, ale nepodřídí se. Jeho lidské chování vykazuje moc zemního mužíčka do náležitých mezí, takže trpaslík nemůže Honzu ztlouct. I on ale musí poznat, že všeho nedosáhne jednostrannou silou. Jen s pomocí svých druhů se dostane do trpaslíkova přibytku, když se v koši nechá spustit do jeho jeskyně. Tam nalezne nádhernou královskou dceru, kterou trpaslík drží v zajetí a hlídá ji. Honza trpaslíka zabije a přemůže tak jeho jednostranně působící zemní sílu, která ve své jednostrannosti slouží zlu. Tím osvobodí princeznu, její pouta z ní spadnou. Honzovi tovaryši ji vytáhnou nahoru, Honzu však nechají sedět v jeskyni. Opět mu jeho síla není nic platná. Tu objeví na prstu zabitého trpaslíka, tedy přemožené jednostranně působící zemské síly, prsten plnící přání, který z něj učiní pána vzdušných duchů. Vynesou ho z jeskyně a zanesou ho k moři. Honza vidí, že jeho nevěrní společníci princeznu unášejí na lodi. Chce plavat za nimi, voda ho však

nenese, těžká hůl ho stahuje pod vodu. Duchové vzduchu jej zachrání a odnesou ho do lodi. Tam porazí své nevěrné druhy. Voda, jež ho předtím dělila od jeho milé a chtěla ho nechat utonout, jej nyní nese do říše královské dcery. Honza se s ní ožení a stává se králem.

Honza dosahuje vznešeného cíle, protože prožije protiklady a rozpory živlů a sjednotí je v sobě a osvobodí se od své vlastní jednostrannosti. Svým jednáním vysvobodí i královskou dceru, v níž vykladači pohádek spatřují obraz jeho vlastní duše. Může teď učinit víc, než se jen tu a tam zachovat lidsky, stal se cele člověkem. V řeči pohádek se tedy stal králem. Vpravdě se tedy řídí často nepochopenou větou z příběhu stvoření: „Podmaňte si zemi.“ Člověk, který se skutečně stal králem, zemi nevykorišťuje jako loupežník, nýbrž na základě svého vyššího, obsáhlého vědomí utiňuje touhu trpících, čekajících elementárních bytostí po vysvobození - bytostí, které se mu zjevují ve svých živlech a chtějí jím být osvobozeny od veškeré jednostrannosti.